
Mülteci Öğrencilere Sunulan Eğitim-Öğretim Hizmetinin Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi¹

Filiz ZAYİMOĞLU ÖZTÜRK²

Geliş Tarihi: 08.09.2017

Kabul Tarihi: 18.01.2018

Araştırma Makalesi

Öz

Eğitimciler olarak okullarımızın ve sınıflarımızın değişen demografik yapısına ne kadar hazırlıklıyız? sorusundan hareketle bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere sunulan eğitim öğretim hizmetleri hakkındaki görüşlerini tespit etmektir. Araştırmada sosyal bir grup olan mültecilerin eğitimleriyle ilgili derinlemesine bir inceleme yapılmaktadır. Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması modelindedir. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Söz konusu ölçüt, mülteci öğrencilere en az bir eğitim-öğretim yılı eğitim hizmeti sunmak olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışma grubu, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Ordu ili Altınordu ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet ortaokullarında mültecilere eğitim veren 10 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma verileri nitel araştırmanın doğasına uygun olarak betimsel analizle çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre katılımcıların sosyal bilgiler ders içeriğinin mültecilerin ülkemize uyumunu sağlama ve diğer öğrencilerin mülteci öğrencileri kabullenme noktasında yetersiz olduğunu düşündükleri, mülteci öğrencilerle ilgili yaşanan sorunların temelinde dil farklılığının olduğunu belirttikleri, sosyal bilgiler öğretim programına mültecilikle ilgili göç, mülteci hakları ve özgürlükleri, mültecilerin kendi kültürlerine ait unsurları içerecek yeni konuların eklenmesinin önemli olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, sosyal bilgiler öğretim programının ve ders içeriklerinin mülteci olgusu dikkate alınarak düzenlenmesi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin söz konusu gruba eğitim verebilmesi için hizmetiçi eğitimlere alınması, mülteci öğrencilere kendi kültürel unsurlarını yansıtabilecekleri ortamlar sunulmasının sağlanması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Mülteci eğitimi, sosyal bilgiler öğretmeni, durum çalışması

¹ Bu çalışmanın bir kısmı, 4 - 6 Mayıs 2017 tarihlerinde Eskişehir’de gerçekleştirilen 6. Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Ordu Üniversitesi, e-mail: filizzayimogluozturk@gmail.com

Evaluation of Educational Service Provided for Refugee Students According to Social Studies Teachers' Opinions

Submitted by 08.09.2017

Accepted by 18.01.2018

Research Paper

Abstract

Starting from the question of ‘how much prepared for the changing demographic structure of our school and our class as educators?’, the purpose of this research is to evaluate the educational service provided to the refugee students who are trained in secondary school according to social studies teacher opinions. A thorough investigation is carried out on education as a social group of refugees in the research. This research is a case study model, one of the qualitative research methods. Criteria sampling method, which is one of the purposeful sampling methods, has been adopted in the study group of the study. The criterion is that it provides at least one educational year for the refugee students. In this context, the study group consists of 10 social studies teachers who provide education to the refugees in state secondary schools affiliated to the Ministry of National Education, which is located in the Altınordu province of Ordu in 2016-2017 educational years. Semi-structured interview technique was used to collect research data. The research data were analyzed by descriptive analysis in accordance with the nature of the qualitative research. According to research findings, the participants think that the content of social studies course was insufficient in terms of adapting refugees in our country, and for other local students to accept refugee students, the main reason for this was stated as language insufficiency, it was also found that the participants thought that it was important to include some topics in social studies curriculum as asylum, refugee rights and freedom, cultural elements that refugees bring in our society. According to the results of the research, it is suggested to organize the social studies curriculum and the course contents considering the refugee status; to take refugee education the in-service trainings so that the social studies teachers can teach such groups, and to provide the refugee students with environments where they can reflect their own cultural elements.

Keywords: Refugee education, social studies teacher, case study

Giriş

İnsanlar çeşitli nedenlerle bazen kendi ülkeleri içerisinde bazen de ülkeler arasında yer değişikliği yapmaktadır. Kişilerin bireysel, aileleriyle ya da kitlesel biçimde yer değiştirme süreci (Doğanay, Özdemir ve Şahin, 2011) olarak tanımlanan göç, bir nüfus hareketi olup, nüfus büyüklüğünü etkileyen temel parametreler arasındadır. Göç kavramı sadece göç alan devletlerde değil, küreselleşmenin hissedildiği veya yoğun olarak yaşandığı tüm coğrafyalarda gündemin ilk sıralarında yer alan ve tüm toplumları etkileyen, olumlu ve olumsuz yönleri sahip olan bir olgudur (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017). Zorunlu göç yani iltica olarak değerlendirilen mültecilik ve sığınmacılık ise çevresel ve doğal sebeplerle olabileceği gibi devletlerarası savaş, etnik çatışmalar, sivil çatışmalar, baskıcı ve otoriter rejimler gibi nedenlerle de gerçekleşebilmektedir (Özkarlı, 2014).

Mültecilik olgusu ilk defa I. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkmış, II. Dünya Savaşı ile sorun büyümüş ve Soğuk Savaş döneminde zirveye ulaşmış ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi (UN, 1951) ile uluslararası bir statü kazanmıştır. Söz konusu sözleşmedeki eksiklerden dolayı mültecilerin statüsü 1967 tarihli protokol ile yeniden düzenlenmiştir. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü (UN, 1967)'ne göre mülteci; *“İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs”* olarak tanımlanmaktadır.

Mülteci hareketleri Türkiye için tarih boyunca gündemde olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze kadar, kitlesel nüfus hareketleri bünyesinde yerinden edilmiş

insanların Anadolu topraklarına sığındıkları görülmektedir. Bu durumun sebepleri dönemsel olarak değişmekle birlikte, ülkemizin sahip olduğu özel konumla da ilgilidir. Osmanlı Devleti açısından bakıldığında on dokuzuncu yüzyılda Yunanistan bağımsızlığını kazanmış, Kırım Savaşı yaşanmış, Fransızlar Cezayir'i almış, İngilizler Mısır'ı işgal etmiş ve Kafkaslarda Çerkezlerin sürgünüyle sonuçlanan büyük trajediler yaşanmıştır. Bütün bu olayların sonucunda Osmanlı Devleti Anadolu'ya çekilmiş ve bunun etkisiyle Anadolu'da toplumsal değişime neden olacak göç dalgaları yaşanmıştır. Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne geçişte Anadolu'ya göç eden bu toplulukların etkileri önemli yere sahiptir (Berber, 2011).

Cumhuriyet tarihimizde de durum benzer özelliktedir. Özellikle 1980 sonrasında dünyada ve bölgemizde meydana gelen kitlesel nüfus hareketleri, Türkiye'yi önemli ölçüde etkilemiştir. 1988 yılındaki İran-İrak Savaşı sırasında 51.5427 kişi, 1992-1997 yılları arasında Yugoslavya'daki iç savaş sürecinde 20.000 kişi, 1989 yılında Bulgaristan'dan sınır dışı edilen 345.000 kişi, 1990-1991 arasında Körfez Savaşı sırasında 460.000, 1999'da Kosova'da meydana gelen olaylardan dolayı 17.746 kişi olmak üzere, toplamda yakın tarihimizde 934.354 kişi Türkiye'de sığınma aramıştır (Ergüven ve Özturanlı, 2013). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) 6 Temmuz 2017 verilerine göre Suriyeli mülteciler hariç ülkemizde en fazla mülteci kaynağı olan ilk 3 ülkenin Afganistan, İran ve Irak olduğu belirtilmektedir (www.data.unhcr.org). Sığınma başvuruları ülkemizdeki Birleşmiş Milletler ofisleri üzerinden gerçekleştirilmektedir. 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 62. Maddesinde "şartlı mülteci" kavramının açıklanmasıyla birlikte sığınmacılara "şartlı mülteci" unvanı verilerek "sığınmacı" ile "mülteci" terimleri arasındaki anlamsal fark ortadan kaldırılmıştır (Dalar ve ark., 2013).

Ülkemiz, 2011 yılından beri Suriye'de devam edegelen iç çatışmalar nedeniyle, 6 Temmuz 2017 tarihi itibarıyla UNHCR verilerine göre 3.079.914 yardıma muhtaç Suriye

vatandaşına ev sahipliği yapmaktadır (www.data.unhcr.org). Türkiye'ye son 7 yılda gelen mültecilerin yıllara göre kümülatif dağılımları Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1

Ülkemizdeki Suriyeli Mültecilerin Yıllara Göre Kümülatif Sayıları

Yıl	Mülteci Sayısı
2011	8.000
2012	166.696
2013	573.869
2014	1.622.839
2015	2.503.549
2016	2.814.631
2017	3.079.914

Tablo 1'de görüldüğü gibi Suriyeli mülteciler her yıl artan oranla ülkemizden sığınma talep etmektedirler ve bu sayı her geçen yıl katlanarak devam etmektedir. 2016 yılından 2017 yılına kadar yani bir yıl içerisinde ülkemize göç eden mülteci sayısının 265.283 olduğu görülmektedir. Ülkemiz için mülteci sayısında ki bu artış sosyal yapı içerisinde ülkemizin ivedilikle bir takım tedbirler almasını zorunlu kılmaktadır.

UNHCR 6 Temmuz 2017 tarihli verilerine göre Suriyeli mültecilerin cinsiyetine ilişkin demografik veriler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Ülkemizdeki Suriyeli Mültecilerin Demografik Bilgileri

Cinsiyet	0-4 Yaş	5-11 Yaş	12-17 Yaş	18-59 Yaş	60 +	Toplam
Erkek	%7,1	%8,2	%8	%28,3	%1,6	%53,2
Kadın	%6,6	%8	%6,8	%23,6	%1,7	%46,8

Tablo 2’de görüldüğü gibi, ülkemizdeki Suriyeli mültecilerin çoğunluğu erkek ve 18-59 yaş arasında bulunmaktadır. Fakat 18 yaş altı gruplarda çok önemli bir oran karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 0-4 yaş aralığındaki %13.7’lik mülteci nüfusunun ülkemizde dünyaya gelmiş olduğu düşünüldüğünde, bu denli kalabalık bir sosyal grubun topluma entegrasyonunun doğru bir şekilde sağlanması hem ülkemiz vatandaşları hem de mülteciler için ancak eğitimle mümkün olacaktır.

Suriyeli mültecilerin sosyal ve ekonomik etkilerine bakıldığında risk ve fırsatların iç içe geçtiği bir tablo ortaya çıkmaktadır. Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye toplumsal etkileri arasında, yaşam koşullarının zorluğu ve eğitim imkânından faydalanmıyor olmalarının uzun vadede suç oranlarındaki artış da dâhil bazı sosyal sorunlara uygun zemin hazırladığı; dil, kültür ve yaşam tarzındaki farklılıkların toplumsal uyumu zorlaştırdığı, çocuk işçilerin sayısının arttığı vb. gösterilmektedir (Orsam [Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi], 2015).

Çeşitli nedenlerle ülkelerinden ayrılan mülteciler, yabancı oldukları bir ülkede doğal olarak geliş ve kalış sürelerinde birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. Mültecilerin ülkemizde yaşadıkları sorunların başında ekonomik sorunlar gelmektedir. Çalışma izinleri olmayan mülteciler illegal yollardan çalışmaya zorlanabilmekte ve çalışmaları karşılığında kendilerine verilmesi gereken ücreti alamamakta, buna karşılık bu kişiler hiçbir şekilde bu durumdan şikâyetçi olamamaktadırlar (Beter, 2006). Diğer bir sorun alanı ise sosyal sorunlar olarak kendini göstermektedir. Sosyal sorunlar; barınma, uyum, dil, sağlık, ruhsal, aile içi sorunlar ve en önemlisi ise eğitim sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Evrensel İnsan Hakları Bildirgesinin 26. maddesinde eğitim alma ve eğitim olanaklarından yararlanma ayırım gözetmeksizin herkesin eğitim görmeye hakkı olduğu belirtilmiştir. Ancak farklı kültür ve dillere sahip olan mültecilerin, sığındıkları ülkelerde, eşit olarak eğitim almaya hakları olsa bile, farklı dil, kültür ve eğitim sistemleriyle karşılaşmaları önemli bir uyum sorunuyla

beraber gelmektedir. Mülteciler, geldikleri ülkeyle sığınmacı olarak buldukları ülkelerin eğitim sistemindeki farklılıklardan dolayı da diploma denkliği ile ilgili sorunlar yaşamaktadırlar.

Ülkemizin Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (UESKHS) ve Çocuk Hakları Sözleşmesi uyarınca, yetkisi altındaki tüm yerlerde çocukların eğitim hakkını garanti altına alma yükümlülüğü söz konusudur. Bu yükümlülük, Türkiye'deki bütün çocuklara, mülteci veya sığınmacı olarak statüleri ya da başka herhangi bir yasal statü, ya da çocukların ailelerinin yasal statüsüne dayanan herhangi bir ayrımcılık yapmaksızın ücretsiz ve zorunlu ilköğretim eğitiminin verilmesini de kapsamaktadır (Uluslararası Af Örgütü [UAÖ], 2009).

Eğitim hakkını engelleyecek bazı durumlar ve ayrımcılık uygulamaları uluslararası insan hakları hukukunca yasaklanmıştır. Bununla birlikte, uygulamada mültecilerin çocuklarının ilköğrenime erişimleri genel olarak sağlanmış olsa da, bu hakkın kullanılması ailenin mülteci kampında ya da uydu kentte kayıtlı olup olmasına veya ihtiyaç duyulan ikamet izinlerinin alınmış olmasına bağlıdır (UAÖ, 2009). UNICEF (2015) Türkiye'de 1 milyon 420 bin Suriyeli çocuğun bulunduğunu, bu çocukların 850 bininin okul çağında olduğunu ve 500 binin de okula gitmediğini açıklamıştır. Bu verilerden hareketle mültecilerin bazı hukuki gereklilikleri yerine getirmeden eğitim almaya başlayamadıkları görülmektedir. Eğitim dillerinin, mültecilerin ana dilinden farklı olması, yeni bir eğitim sisteminin bulunması, eğitsel hedeflerin farklı olması, hatta bazı ülkelerde alfabenin de farklı olması, eğitsel birçok sorunu da beraberinde getirmektedir.

Mültecilik ülkeler için siyasi, ekonomik, toplumsal, güvenlik ve eğitim boyutuyla hemen hemen yaşamın her boyutunda çözülmeyi bekleyen dinamik bir sorun olarak görülmektedir. Son yıllarda yaşanan yoğun nüfus hareketliğiyle mültecilik, Türkiye'de de sosyal ve siyasi yapıyı, iktisadi hayatı, eğitim ve sağlık koşullarını etkileyen, yönlendiren

önemli dinamiklerden biridir. Özellikle ülkemizin son 7 yıldan beri yaşadığı Suriye göçü bu konunun önemini ortaya koymuştur. Ülkemizde son yıllarda yapılan çalışmalar Suriyeli sığınmacıların eğitime erişimde çok ciddi sorunlar yaşadıklarını ortaya koymaktadır (AFAD, 2013; Dinçer ve diğerleri, 2013; İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi, 2013; Güçtürk, 2014; UNICEF, 2015). Bu bağlamda, bu çalışma bir şekilde eğitim sistemine dahil olan mülteci öğrencilerin eğitim sorunsalını ilköğretim dersleri içerisinde kendilerini ifade edebilecekleri mihver ders olan Sosyal Bilgiler kapsamında irdelemektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere sunulan eğitim öğretim hizmetleri hakkındaki görüşlerini tespit etmektir. Bu bağlamda araştırma sorusu “Ülkemizde mültecilere sunulan eğitim öğretim hizmetine yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri nasıldır?” şeklindedir.

Yöntem

Bu bölümde sırasıyla araştırmanın modeline, çalışma grubunun özelliklerine, verilerin toplanması ve verilerin analizine yönelik bilgiler başlıklar halinde sunulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması modeli kullanılmıştır. Durum çalışması bir ya da daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun ya da diğer birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelendiği yöntem olarak tanımlanmaktadır (McMillan, 2000). Araştırmalarda durum çalışması; bir olayı meydana

getiren ayrıntıları tanımlamak ve görmek, bir olaya ilişkin olası açıklamaları geliştirmek ve bir olayı değerlendirmek için kullanılır (Gall, Borg ve Gall, 1996). Bu araştırmada sosyal bir grup olan mültecilerin eğitimleriyle ilgili derinlemesine bir inceleme yapılmaktadır.

Çalışma Grubu

Son yıllarda komşu ülkelerde yaşanan çatışmalar sonucunda ülkemize göç eden Iraklı ve Suriyeli vatandaşların yaşamak için tercih ettikleri illerden biri de Ordu ili olmuştur. Ordu İl Milli Eğitim Müdürlüğünden 23 Ocak 2016 tarihinde alınan verilere göre ilimizde okul öncesinden ortaöğretim son sınıfına kadar çeşitli öğretim kademelerinde toplam 549 mülteci öğrenim görmektedir. Söz konusu mülteci sayısının azımsanmayacak derecede olması bu grup üzerinde çalışma yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu araştırmada katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden birisi olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örneklemin mantığı ve gücü derinlemesine anlama üzerine yaptığı vurgudan gelir. Bu durum, çalışmanın derinliği için zengin bilgi içeren durumların seçimine yol açar (Patton, 2014, s.46). Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel anlayış ise önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan durumların çalışılmasıdır. Burada bahsedilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada katılımcıların seçiminde esas alınan ölçüt, mülteci öğrencilerin öğrenim gördükleri eğitim kurumlarında en az bir eğitim öğretim yılı eğitim hizmeti sunmak olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubu, 2016-2017 eğitim öğretim yılında Ordu ili Altınordu ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet ortaokullarında mültecilere eğitim öğretim hizmeti sunan 10 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Görüşmeyi kabul eden katılımcılar ile karşılıklı olarak gönüllü katılım formları imzalanmıştır. Araştırma bulgularının

sunumunda katılımcıların korunması ve kimliklerinin gizlenmesi amacıyla her bir katılımcıya Katılımcı 1-Katılımcı 10 arasında değişen rumuzlar verilmiştir Çalışma grubunda yer alan katılımcıların özellikleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel Özellikleri

Kişisel Bilgiler		f	
Cinsiyet	Kadın	6	
	Erkek	4	
Mesleki Kıdem	1-5 Yıl		
	6-10 Yıl	3	
	11-15 Yıl	2	
	16-20 Yıl		
	21 yıl ve üzeri	5	
Mültecilere yönelik eğitim alma durumu	Evet	Yeterli	1
		Kısmen Yeterli	
	Hayır	Yetersiz	2
		İhtiyaç Hissediyorum	1
		Kısmen İhtiyaç Hissediyorum	2
	İhtiyaç hissetmiyorum	4	
Toplam		10	

Tablo 3 incelendiğinde, çalışma grubunda yer alan öğretmenlerden 6'sının kadın (%60), 4'ünün erkek (%40) olduğu görülmektedir. Katılımcıların 5'i (%50) 21 yıl ve üzeri, 3'ü (%33,3) 6-10 yıl ve 2'sinin 11-15 yıl mesleki deneyime sahiptir. Mültecilere yönelik eğitim alma durumlarına ilişkin katılımcıların 3'ünün eğitim aldığı ve söz konusu eğitimi 1 katılımcının yeterli 2 katılımcının ise yetersiz bulduğu, herhangi bir eğitim almayan 7 katılımcının ise 1'inin eğitime ihtiyaç hissettiği, 2'sinin kısmen ihtiyaç hissettiği, 4'ünün ise ihtiyaç hissetmediği görülmektedir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma öncesinde Ordu Üniversitesinden etik kurul onayı ve Ordu İl Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırma izni alınmıştır. Bu çalışmada verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, 2016-2017 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Ordu ilinde mülteci öğrencisi olan 10 sosyal bilgiler öğretmenleriyle araştırmacı tarafından geliştirilen görüşmede açık uçlu sorular sorulmuştur. Katılımcıların açıklamaları doğrultusunda gerektiğinde sonda soruları sorulmuştur. Yapılan görüşmeler katılımcıların izniyle ses kaydına alınmıştır.

Söz konusu görüşme iki ayrı bölümde gerçekleşmiştir. İlk bölümde sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyet, mesleki kıdem, mültecilere yönelik eğitim alma durumlarını belirlemeye yarayan; *“cinsiyet, mesleki kıdem ve mültecilere yönelik eğitim alma durumu”* şeklinde üç adet olgusal soru yer almaktadır. İkinci bölümde ise araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmış sekiz açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Görüşme sorularının geçerliğini sağlamak için biri sosyal bilgiler eğitimi alanında diğeri ise ölçme ve değerlendirme alanında olan iki farklı uzmandan görüş alınmış, soruların anlaşılabilirliğini belirlemek için de bir öğretmenle pilot uygulama yapılmıştır. Görüşme sorularına son şekli verildikten sonra veri toplama sürecine geçilmiştir. Veriler çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin uygunluk durumlarına göre randevu alınarak buldukları okullarda araştırmacı tarafından gerçekleştirilen her bir katılımcıyla tek tek olmak üzere toplamda 10 oturumda gerçekleşmiştir. Görüşmelerin bazıları 20 dakika bazıları ise (K7 gibi) yaklaşık 45 dakika sürmüştür.

Veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesini ve yorumlanmasını içeren analiz türüdür. Betimsel analizde araştırmacı görüştüğü ya da

gözlemlediği bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Burada temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenerek ve yorumlanarak sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu çalışmada analiz süreci dört aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşamada araştırmacı araştırma sorularından hareketle verilerin hangi temalar altında düzenleneceğini ve sunulacağını belirlemek için bir çerçeve oluşturmuştur. Açık uçlu sorularla toplanan veriler katılımcılar için K1, K2, K3....K10 şeklinde kodlanarak önceden belirlenmiş temalara göre gruplanarak doküman haline getirilmiştir. İkinci aşamada araştırmacı verileri anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirmek için oluşturduğu çerçeveye dayalı olarak verileri düzenlemiştir. Araştırmacı üçüncü aşamada düzenlemiş olduğu verileri tanımlamış ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılara yer vermiştir. Son olarak ise araştırmacı tanımlamış olduğu bulguları açıklamış, ilişkilendirmiş ve anlamlandırmıştır. Bulgular tema başlıklarında betimsel bir anlatım ile sunulmuş ve katılımcılardan doğrudan alıntılar yapılarak yorumlanmıştır.

Çalışmanın niteliğini arttırmaya yönelik araştırmacı; araştırmanın her aşamasında eş denetleme amacıyla sosyal bilgiler eğitimi alanında farklı bir uzmanın desteğini almış, katılımcılarla belli aralıklarla bir araya gelerek çalışma süresini uzatmaya çalışmış, ayrıntılı betimlemeler yaparak inandırıcılığı arttırmaya çalışmış ve araştırma raporunu tamamladıktan sonra katılımcı teyidi almıştır.

Bulgular ve Yorum

Mülteci eğitimi konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, elde edilen bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda başlıklar altında sunulmuştur. Katılımcılar için K1, K2....K10 şeklinde rumuz belirlenmiş ve veriler betimsel olarak yorumlanarak doğrudan alıntılar ile birlikte sunulmuştur.

Sosyal Bilgiler Ders İçeriğinin Mülteci Öğrencilerin Ülkemize Uyum Sağlamalarına Katkısı

Araştırma amacına uygun olarak katılımcılara yöneltilen ilk soru “*Sosyal bilgiler ders içeriğinin mülteci öğrencilerin ülkemize uyum sağlamalarına katkısı hakkında ne düşünüyorsunuz? Açıklayınız.*” şeklindedir.

K1, K3 ve K5 kodlu öğretmenler sosyal bilgiler dersinin içeriğini mültecilerin ülkemizi tanımalarına katkısı anlamında yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinin kültürümüzü tanıtmakta yetersiz kaldığını ve mülteci öğrencileri zorladığını K4 kodlu öğretmen şöyle ifade etmektedir: “*Bizim ülkemizdeki kültürel etkinliklerle ilgili konularda zorlanabiliyorlar. Kendi kültürel değerlerini de örf adet bayramlar gibi onlar etkinlik yapar sınıfta anlatırlarsa kültür alış verişi olur*”.

K6, K8 ve K10 kodlu öğretmenler ise sosyal bilgiler dersinin bu öğrencilere hiç katkı sağlamadığını çünkü öncelikle öğrencilerin Türkçe okuryazar olmaları gerektiğini vurgulamışlardır.

Sosyal bilgiler dersinin içeriğinin yeterli olduğunu düşünen K7 kodlu öğretmen ise görüşlerini şöyle dile getirmiştir:

Sınıflar bazında baktığımızda birey ve toplum, kültür ve miras, haklarını öğreniyorum, bir ülke bir bayrak, Türk tarihine yolculuk ve yaşayan demokrasi gibi sosyal bilgiler dersi öğrenme alanlarının müfredat içinde olduğunu görüyoruz. Bu alanlarda amaçlanan kazanımların ise mülteci olarak ülkemize gelen öğrencilerde temel seviyede ülkemizi ve toplum hayatımızı tanımaya yönelik temel becerileri kavratmak için yeterli olduğunu düşünüyorum.

Sosyal bilgiler ders içeriğinin mültecilerin uyumlarına katkısına ilişkin K2 ve K9 kodlu Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “*ülkelerine gönderilmelerinden yanayım*” cevabı aslında mültecileri ülkemizde sadece sıradan vatandaşların değil öğretmenlerimizin de istemediklerini vurgulaması bakımından dikkat çekicidir.

Bulgular Sosyal bilgiler ders içeriğinin mültecilerin ülkemize uyumlarına yeterince katkı sağlamadığını düşündüklerini göstermektedir.

Sosyal Bilgiler Dersi İçin Mülteci Öğrencilerden Beklentiler

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen ikinci soru “*Mülteci öğrencilerden sosyal bilgiler dersi için beklentileriniz nelerdir?*” şeklindedir.

K2, K3 ve K10 kodlu öğretmenler sosyal bilgiler dersine ilişkin mülteci öğrencilerden beklentilerinin ülkemizin coğrafi ve kültürel yapısını tanımaları noktasında olduğu belirtmişlerdir.

Öncelikle Türkçenin öğrenilmesinin önemine vurgu yapan K1, K4, K5 ve K9 kodlu öğretmenler, dil sorunu ortadan kalkarsa mültecilerin hem derste akademik başarılarının yükseleceğini hem de derste daha aktif olabileceklerini ifade etmişlerdir.

K6 ve K8 kodlu öğretmenler Sosyal bilgiler öğretim programının sadeleştirilmesi ve bir sonraki yılda ders kitaplarına entegrasyon ile ilgili konuların eklenmesinin beklentileri arasında olduğunu belirtmişlerdir. Mülteci öğrencilerden derse karşı beklentisini K7 kodlu öğretmen şöyle ifade etmektedir:

Mülteci öğrencilerin geldikleri ülkelerde doğdukları tarihten itibaren ya savaş ortamında büyüdükleri ya da anti demokratik dikta rejimlerinin baskısına maruz kaldıkları göz önünde tutulduğunda ülkemizin kendi ülkelerine kıyasla mevcut demokratik yapısını algılamakta zorlandıkları görülmektedir. Öğrencilerden beklentimiz içinde yaşadıkları toplumu benimsemeleri ve ülkenin kültürel yapısına uyum sağlama konusunda gayret göstermeleridir. Bu bağlamda mülteci öğrencilerden derse yeterli ilgiyi gösterdikleri takdirde uyumla ilgili önemli aşama kaydedeceklerini öngörüorum.

Bulgular sosyal bilgiler öğretmenlerinin mülteci öğrencilerden derslerine ilişkin beklentilerinin öncelikle Türkçeyi öğrenmeleri, yaşadıkları toplumu benimsemeleri ve ülkenin kültürel yapısına uyum sağlamaları noktasında olduğunu göstermektedir.

Mülteci Öğrencilerin Eğitim Öğretim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen üçüncü soru “*Mülteci öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde karşılaştıkları en önemli sorunlar sizce nelerdir?*” şeklindedir.

K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K7 ve K10 kodlu katılımcılar mülteci öğrencilerin eğitim sistemi içerisinde yaşadıkları en temel ve en önemli sorunun “dil sorunu” olduğunu ifade etmişlerdir. Dersten sıkılma, dersi anlamama, kabullenilme ve uyum sorunlarının temelinde dil sorununu gördüklerini belirtmişlerdir.

Mülteci öğrencilerin temelde eğitim sistemimize “uyum sağlayamamasını” en önemli sorun olarak değerlendiren K7 kodlu öğretmen düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

Geldikleri ülkelerde düzenli eğitim alamamış olmaları veya aldıkları eğitim seviyesinin yetersizliği nedeniyle mülteci öğrenciler ülkemiz eğitim sistemine uyum sağlamakta zorluk çekmektedir. Ancak bildikleri veya alışkın oldukları derslerde mesela okulumuz imam hatip olduğu için müfredatta yer alan Arapça derslerinde başarı oranı yüksektir.

Bulgular sosyal bilgiler öğretmenlerinin, mülteci öğrencilerin eğitim öğretim sürecinde karşılaştıkları en önemli sorunun “dil sorunu” olduğunu; dersi anlamama, uyum vb. sorunlarında temelinde dil sorununun olduğunu düşündüklerini göstermektedir.

Mülteci Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen dördüncü soru “*Mülteci öğrencilerin yaşadıkları sorunlara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?*” şeklindedir.

Mülteci öğrencilerin yaşadıkları sorunların çözümü noktasında katılımcıların tamamının ortak görüşü mülteci çocukların dil eğitimi almaları gerekliliğidir. Bu eğitimin nasıl olması gerektiğine yönelik ise K3 kodlu öğretmen, “*tek bir sınıfta toplanıp verilmeli*”, K4 kodlu öğretmen yaşlarına uygun özel sınıf oluşturulması gerektiğini ve farklı bir eğitimden geçmelerini önermektedir. K7 kodlu öğretmen ise “*Dil problemini aşmak için*

okuma yazma ve konuşma kursları düzenlenmeli bu kurslara katılım sağlanması ve devamının devamsızlık oranının yüksek olmasını sağlamak için devlet tedbir almalı (Teşvik veya yaptırım)” şeklinde görüşünü bildirmiştir.

K2 ve K10 kodlu öğretmenler uyum eğitiminin verilmesi gerektiğini belirtirken, K9 kodlu öğretmen mültecilerin uyum süreçlerinin uzun olmasının ve dil öğreniminin yavaş olmasının nedenini *“Kendi ülkelerinden gelenlerle bir araya gelmektedirler. bu anlamda diğer öğrencilerle kaynaşamadıklarını düşünüyorum.”* şeklinde ifade etmiştir. K5, K6, K7 ve K8 kodlu öğretmenlerin ortak görüşü ise mülteci öğrencilerin ailelerinin de dahil edildiği seminer, kurs vb. düzenlenmesi, rehber öğretmenlerin ve Rehberlik Araştırma Merkezlerinin (RAM) daha çok işin içinde olması ve öğrencilerin sosyal ve sportif faaliyetlere özendirilmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Bulgular sosyal bilgiler öğretmenlerinin mülteci öğrencilerin karşılaştıkları sorunun çözümü noktasında dil eğitimi almalarının en önemli aşama olduğunu düşündüklerini göstermektedir.

Mültecilere Ders Veren Öğretmen Olarak Karşılaştıkları Sorunlar

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen beşinci soru *“Mülteci öğrencilerin eğitiminde bir öğretmen olarak sizin karşılaştığınız zorluklar nelerdir? Açıklayınız.”* şeklindedir.

K1, K2, K3, K4, K5, K6, K8, K9 ve K10 kodlu sosyal bilgiler öğretmenleri, öğretmen olarak yaşadıkları zorlukların temel nedenini mültecilerin Türkçe konuşma, okuma ve yazma konusundaki yetersizliğe bağlamışlardır.

K7 kodlu öğretmen ise yaşadığı sorunları dil sorunu, okula devam sorunu, diğer öğrencilerle iletişim ve parçalanmış aile olma sorunları olmak üzere dört grupta topladığı görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Karşılaşılan en temel sorun doğal olarak dil bilmeme sorunudur. Öğrencilerin Türkçe bilmemesi ve gözlemlediğim kadarıyla birçoğunda Türkçe öğrenmek içinde herhangi bir gayretin olmayışı en büyük sorundur. Öğrenciler dil öğrenmeyi en kısa sürede gerçekleştirmek için çaba göstereceklerine bunu günlük hayatın doğal akışına bırakarak çözme gayretindedir. Elbette bu konuda son derece yetenekli olup kısa sürede dil sorununu aşan öğrenciler olmakla birlikte bu öğrencilerin sayısının oransal olarak yeterli olmadığı söylenebilir. Bir diğer sorun mülteci öğrencilerin okula devam oranlarının son derece düşük olmasıdır. Düzenli olarak okula gelmeyen öğrenciler hem dil hem de uyum sorununu aşamamaktadır.

Karşılaşılan diğer bir sorun ise Türk öğrenciler ile yaşadıkları iletişim eksikliğidir. Mülteci öğrencilerin çoğu zaman kendileri gibi öğrencilerle arkadaşlık yapmayı tercih ettikleri veya Türk öğrenciler tarafından dışlandıkları için böyle bir tercihte buldukları gözlenmektedir. Özellikle ergenlik çağındaki erkek çocuklar arasında sık sık yaşanan kavgalar buna örnek ek teşkil etmektedir. Ayrıca parçalanmış aile yapılarının (bazılarının ebeveynlerinin ölmüş veya geldikleri ülkede kalmış olmaları nedeniyle) öğrenciler üzerinde olumsuz etkisi bulunmaktadır.

Bulgular sosyal bilgiler öğretmenlerinin mülteci öğrencilerin öğretmeni olarak karşılaştıkları en temel sorunun Türkçe konuşma, okuma ve yazma olarak gördüklerini ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen altıncı soru “*Öğretmen olarak sizin karşılaştığınız zorluklara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?*” şeklindedir.

K4, K5, K9 ve K10 kodlu öğretmenler sorun yaşamadıklarını, onları anlamaya ve yardımcı olmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. K1 kodlu öğretmen sosyal ve aktif olan öğrencilerle oturmalarının iyi olacağını vurgularken, K2 kodlu öğretmen “*biraz daha fazla ilgilenmeliyiz*” şeklinde görüşünü belirtmiştir. K8 ve K3 kodlu öğretmenler ise “*sınıfıçı ve okul içi organizasyonlarla uyumlarına destek olunabilir*” şeklinde öneride bulunmuşlardır.

K7 kodlu öğretmen ise görüşünü şöyle ifade etmektedir:

Hizmetiçi eğitim yoluyla tüm öğretmenlere konuyla ilgili eğitim verilmeli (ilimizde başladı), gönüllü öğretmenlere yönelik yabancı dil (Türkçe, Arapça, İngilizce) kursları açılmalı. Mülteci öğrenciler için çalışan öğretmenlere yönelik çalışmalarını motive edici teşvikler verilmeli. MEB'in bu öğrencileri hemen okula göndermek yerine en az bir yıl dil ve uyum, psikososyal yaşama hazırlayıcı programların uygulandığı eğitim kampları kurması ve belli seviyeye gelen öğrencileri okula göndermesi daha doğru olur.

Bulgular katılımcıların çoğunun mülteci öğrencilerin öğretmeni olarak karşılaştıkları sorunların çözümüyle ilgili ilginç bir şekilde sorun yaşamadıklarını göstermektedir. Ancak aynı katılımcılar sorunlar başlığı altında yaşadıkları sorunları açık şekilde ifade etmişlerdir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Mültecilikle İlgili Eklemesi Gerekenler

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen yedinci soru “*Sosyal Bilgiler Öğretim Programına mültecilik olgusuyla ilgili neler eklenmeli (mülteciler ve diğer öğrenciler açısından)?*” şeklindedir.

Mültecilik olgusuyla ilgili Sosyal Bilgiler Öğretim Programına eklemeler yapılmasıyla ilgili K3, K9 ve K10 kodlu öğretmenlerin cevap vermediği görülmüştür. K1 kodlu öğretmen “göç konusunun” daha ayrıntılı yer alması, K2 kodlu öğretmen “mülteci haklarını ve özgürlüklerini” içeren konuların eklenmesi, K4 kodlu öğretmen “mültecilerin kendi kültürlerine ait konuların” eklenmesi, K5 kodlu öğretmen “uyum konularının” eklenmesi şeklinde görüş bildirmişlerdir.

K7 kodlu öğretmen mültecilik olgusuyla ilgili bir ünitenin eklenmesinin önemli olduğunu şöyle ifade etmektedir;

Ülkemizde sayıları artık milyonlarla ifade edilen ve bulunduğumuz coğrafya şartları göz önüne alındığında sayılarının daha da artacağı belli olan ve yakın gelecekte hemen çözülmesi mümkün olmayan mülteci sorunu artık bir devlet politikası kapsamında değerlendirmesi gerektiğinden sosyal bilgiler ders programında bu konu başlı başına bir ünite olarak yer almalıdır. Konu ayrıca hem insan hakları kapsamında hem değerler eğitimi açısından da değerlendirileceği gibi Atatürk'ün ‘yurtta sulh cihanda sulh’ anlayışı ile komşularla barış içinde bir arada yaşamının önemi vurgulanmalı.

K6 ve K8 kodlu öğretmenler görüşlerini; “Mültecilerin vatanından koparılan insanlar olduğu vurgusu önemle işlenmeli. Bu insanların burada ne işi var diye sorgulanmamalı” şeklinde ifade etmişlerdir.

Bulgular, katılımcıların çoğunluğunun programa konu eklenmesi yönünde olduğunu göstermektedir. Katılımcı görüşlerinin öğretim programına eklenmesi gereken konuların göç, mülteci hakları ve özgürlükleri, mültecilerin kendi kültürlerine ait unsurları içerecek şekilde düzenlenmesi gerektiği yönünde olduğu görülmektedir.

Mültecilerin Eğitimiyle İlgili Diğer Görüşler

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen sekizinci soru “*Bunların dışında konuyla ilgili belirtmek istediğiniz başka düşünceniz varsa lütfen belirtiniz?*” şeklindedir.

Söz konusu soruya yönelik K7 kodlu öğretmen dışında görüş bildiren olmamıştır. K7 kodlu öğretmen ise görüşlerini şöyle ifade etmiştir;

Bulduğumuz coğrafya küresel güç odaklarının ve uluslararası sermayenin kendi çıkarlarını gerçekleştirmek için her türlü sömürgeci faaliyetlerde bulunduğu Winston Churchill’in de itiraf ettiği gibi bir damla petrol bir damla kandan daha değerlidir anlayışıyla hareket ettiği bir bölgedir. Bu durum göz önünde bulundurularak ülkemiz dış politikasını küresel hesapların oyununa gelmesini engelleyici, komşu ülkelerin toprak bütünlüğüne saygılı, birbirlerinin içişlerine müdahil olması sonucu yaşanabilecek trajedileri iyi analiz eden bir anlayışla şekillendirmemiz gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca toplumumuzun mültecileri dışlamak yerine yaşadıkları zorlukları anlayışla karşılayan onlara kucak açan bir yapıya kavuşturması için biz eğitimcilerinde iyi çalışması gerekmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ortaokullarda öğrenim gören mülteci öğrencilere sunulan eğitim öğretim hizmetleri hakkındaki görüşlerini tespit etmek amacıyla yürütülen bu araştırmada ulaşılan sonuçlar aşağıda sunulmuş ve tartışılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenler; sosyal bilgiler ders içeriğini mültecilerin ülkemize uyumu noktasında

yetersiz bulmakta, sosyal bilgiler dersine ilişkin mülteci öğrencilerden beklentilerinin öncelikle Türkçeyi öğrenmeleri, yaşadıkları toplumu benimsemeleri ve ülkenin kültürel yapısına uyum sağlamaları gerektiğini vurgulamaktadır. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmektir (Öztürk, 2012). Bu bağlamda sosyal bilgiler eğitiminin mültecilerin durumu göz önünde bulundurulduğunda söz konusu amacı karşılamadığı söylenebilir.

Yapılan araştırmada öğretmenlerin, mülteci öğrencilerin eğitim öğretim sürecinde karşılaştıkları en önemli sorunun “dil sorunu” olduğunu; dersi anlamama, uyum vb. sorunların da temelinde dil sorununun olduğunu belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır. İlgili literatür incelendiğinde dil farklılığından kaynaklanan sorunun özellikle vurgulandığı ve sadece eğitim alanında değil sağlık, sosyal yardım veya sosyal çevreyle etkileşime girmenin önünde büyük bir sorun olduğu görülmektedir (Fazel vd., 2012; Measham vd., 2014; Oytun ve Gündoğar, 2015; Ryan, Dooley ve Benson, 2008; Scheppers vd., 2006; Tunç, 2015). Dil becerisi yetersiz olan çocuklar akranlarıyla iletişim kuramadıkları için yalnız kalmakta ve kendilerini ifade edemedikleri için içlerine kapanarak kendilerini toplumdan izole ettikleri söylenebilir.

Ayrıca Mercan Uzun ve Bütün (2016) tarafından okul öncesi eğitim kurumlarındaki mülteci çocuklarla ilgili yapılan araştırmada, Suriyeli sığınmacı çocukların, buldukları eğitim kurumlarına uyum sağlamakta ciddi güçlükler yaşadıklarını ortaya koymuştur. Araştırmada en önemli nokta çocukların Türkçe bilmemeleri nedeniyle ciddi sorunlar yaşadıklarıdır. Çocuklar Türkçe bilmedikleri için hem öğretmenleri ile hem de akranları ile iletişim kuramamaktadırlar. Bu nedenle de sosyalleşememekte ve grubun dışında kalmaktadırlar. Kirmayer ve diğerleri (2011)’de mülteci çocukların stres kaynaklarından en önemlisinin yeni bir dilde eğitim almak olduğunu vurgulaması da konunun önemini göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin, Sosyal Bilgiler Öğretim Programına hem mülteciler hem de kendi vatandaşlarımız için konu eklenmesi gerektiğini vurguladıkları, eklenmesi gereken konuların göç, mülteci hakları ve özgürlükleri, kendi kültürlerine ait unsurları içerecek şekilde düzenlenmesi gerektiğini ifade ettikleri sonucuna ulaşmıştır.

Ülkemiz eğitim sistemi içerisinde mülteci çocukların çeşitli nedenlerle uyum sorunları yaşadıkları, dışlanmaya maruz kaldıkları ve yalnızlaştıkları araştırma bulgularından anlaşılmaktadır. Çocukların bu tür olumsuzluklara maruz kalmaması için öncelikle yapılması gereken öğretmenleri ve akranlarıyla iletişim kurabilecekleri düzeyde dil becerisine sahip olmalarının sağlanmasıdır. BMMYK Türkiye temsilcisi Batchelor (2014) kendisiyle yapılan bir söyleşi de; *'Mültecilere yardım etmek istiyorsanız onlara Türkçe öğretin.'* değerlendirmesinde bulunarak dil becerisinin önemine vurgu yapmıştır.

İnsanların birbirleriyle ve çevresiyle etkileşimine odaklanan Sosyal bilgiler eğitiminin, bireylere demokratik değer, tutum ve inançlar geliştirme sorumluluğu vardır (Öztürk, 2012). Bu yolla bireyin etkin vatandaş olarak demokratik değer, tutum ve inançlarıyla toplumda huzur ve uyumun oluşmasında önemli rol oynayacağı düşünülür. Mülteci öğrencilerin ülkemize uyumu noktasında sosyal bilgiler eğitiminin ve programların kapsayıcı içerikle düzenlenmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda hem mülteci çocukların ülkemize hem de ülkemiz çocuklarının mülteci çocuklara uyum sağlanmalarında en önemli unsurun eğitim olduğu ve bu eğitimin okullarımızda Türkçe öğretiminden sonra sosyal bilgiler dersiyle sağlanabileceği ortadadır. Bu noktadan hareketle araştırma sonuçlarına göre, sosyal bilgiler öğretim programının ve ders içeriklerinin mülteci olgusu dikkate alınarak düzenlenmesi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin söz konusu gruba eğitim verebilmesi için hizmetiçi eğitimlere alınması, mülteci öğrencilere kendi kültürel unsurlarını yansıtabilecekleri ortamlar sunulmasının sağlanması önerilmektedir.

Mülteci öğrencilere karşı öğretmenlerin ve akranlarının tepkisini önlemeye yönelik geniş kapsamlı bir uyum politikasının hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Son söz: Eğitimciler olarak bizler ‘Okullarımızın ve sınıflarımızın değişen demografik yapısına ne kadar hazırlıklıyız?’.

Kaynaklar

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı [AFAD] (2013). *Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar saha araştırması sonuçları*. T.C Başbakanlığı. URL:https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3925/xfiles/syrian-refugees-in-turkey-2013_baski_30_12_2013_tr.pdf adresinden Haziran 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Berber, F. (2011). 19. yüzyılda Kafkasya’dan Anadolu’ya yapılan göçler. *Karadeniz Araştırmaları*, 31, 17-49.
- Beter, Ö. (2006). *Sınırlar ötesi umutlar, mülteci çocuklar*. Ankara: SABEV Yayınları No:15, Sosyal Çalışma Dizisi: 12.
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF] (2015). *Türkiye’deki Suriyeli çocuklar*. URL: http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Türkiyedeki%20Suriyeli%20Çocuklar_Bilgi%20Notu%20Kasim%202015.pdf adresinden 2 Eylül 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği [UNHCR] (2016). *3RP regional, refugee, residence plan in response to the Syria crises, 2016-2017 annual plan*. URL: <http://data.unhcr.org> pdf adresinden 10 Haziran 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği [UNHCR] (2017). URL: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224> adresinden 10 Haziran 2017 tarihinde erişilmiştir.

Birleşmiş Milletler (1951). *Mültecilerin hukuki durumlarına ilişkin Cenevre sözleşmesi*.

Birleşmiş Milletler (1967). *Mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin 1967 protokolü*.

Dalar, M., Algan, N. A. ve Algan Ü. (2013). Bolu'daki Irak sığınmacıların sosyal ve ekonomik sorunları: Saha çalışmasına dayalı bir analiz. *Alternatif Politika*, 5(3), 341-359.

Dinçer, O. B., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K. ve Çarmıklı, E. Ö. (2013). *Suriyeli mülteciler krizi ve Türkiye: Sonu gelmeyen misafirlik*. URL: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/USAKBrookings-report-final-version14November13.pdf> adresinden 27 Ağustos 2017 tarihinde erişilmiştir.

Doğanay, H., Özdemir, Ü. ve Şahin, İ. F. (2011). *Genel beşeri ve ekonomik coğrafya*. Ankara: Pegem Akademi.

Ergüven, N. S. ve Özturanlı, B. (2013). Uluslararası mülteci hukuku ve Türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 62(4) 2013: 1007-1061, URL: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/1882/19732.pdf> adresinden Haziran 2017 tarihinde erişilmiştir.

Fazel, M., Reed, R. V., Panter-Brick, C., & Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: Risk and protective factors. *Lancet*, 379, 266–82.

Gall, M. D., Borg, W. R., & Gall, J. P. (1996). *Educational research an introduction* (6. Edition). USA: Longman Publisher.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2017). *2016 Türkiye göç raporu*, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: 40.

Güçtürk, Y. (2014). *Sürgün ile savaş arasında Suriyeli mülteciler*. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA). URL: <https://www.setav.org/5-soru-surgun-ile-savas-arasinda-suriyeli-multeciler/> Eylül 2017 tarihinde erişilmiştir.

İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (2013). *Sivil toplum örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli mülteciler için yaptıkları çalışmalar ile ilgili rapor*. URL: <http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2012/06/Suriye-STK-Raporu.pdf> adresinden 25 Ağustos 2017 tarihinde erişilmiştir.

Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., Ryder, A., Guzder, J. et.al. (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: general approach in primary care. *Canadian Medical Association Journal*. URL: https://www.researchgate.net/publication/45094380_Common_mental_health_problems_in_immigrants_and_refugees_General_approach_in_primary_care adresinden 28 Ağustos 2017 tarihinde erişilmiştir.

McMillan, J. H. (2000). *Educational research: Fundamentals for the consumer* (3. Edition). New York: Longman.

Measham, T., Jaswant, G., Rousseau, C., Pacione, L., Blais-McPherson, M., & Nadeau, L. (2014). Refugee children and their families: Supporting psychological well-being and positive adaptation following migration. *Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care*, 44.

Mercan Uzun, E. ve Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.

Miles, B., M. & Huberman, A., M. (1994). *Qualitative data analysis*. (21. Edition). London: Sage Publications.

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi [ORSAM] (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri*. Rapor No: 195, URL: <http://www.tesev.org.tr/assets/publications/file/09012015104258.pdf> adresinden Haziran 2017 tarihinde erişilmiştir.

Oytun, O. ve Gündoğar, S. S. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri raporu*.

Özkarslı, F. (2014). *Suriye'den Türkiye'ye göç ve Suriyelilerin enformel istihdamı (Mardin Örneđi)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.

Öztürk, C. (2012). *Sosyal Bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi*, C. Öztürk (Ed.), Ankara: Pegem Akademi.

Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M. Bütün ve S. B. Demir (Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.

Ryan, D., Dooley, B., & Benson, C. (2008). Theoretical perspectives on post-migration adaptation and psychological well-being among refugees: Towards a resource-based model. *Journal of Refugee Studies*, 21(1), 1-18. URL: <https://academic.oup.com/jrs/article-abstract/21/1/1/1513512/Theoretical-Perspectives-on-Post-Migration> adresinden 30 Ağustos 2017 tarihinde erişilmiştir.

Scheppers, E., Van Dongen, E., Dekker, J., Geertzen, J., & Dekker, J. (2006). *Potential barriers to the use of health services among ethnic minorities: A review*. URL: https://www.researchgate.net/publication/7299698_Potential_barriers_to_the_use_of_health_services_among_ethnic_minorities_A_review adresinden 31 Ağustos 2017 tarihinde erişilmiştir.

Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *TESAM Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.

Uluslararası Af Örgütü [UAÖ] (2009). *İki arada bir derede, Türkiye'deki mültecilere koruma sağlanmıyor*. Amnesty International Publications, URL: http://www.amnesty.org.tr/uploads/Docs/986_multeciraporu936.pdf adresinden Haziran 2017 tarihinde erişilmiştir.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Because of various reasons, people can sometimes change their location between their own countries and sometimes between countries. If the change of place is voluntary, this process is called as immigration, if it is compulsory, it is called as asylum. The phenomenon of asylum brings together sub-formations such as refugees, asylum, irregular immigration and the need for international protection. Therefore, refugee and asylum, considered as forced migration or asylum, are confronted by the fact that people have to abandon their country because of pressure on their countries due to various reasons such as interstate wars, ethnic conflicts, civil conflicts, oppressive and authoritarian regimes, natural disasters and environmental problems. Refugee movements have been on the agenda for Turkey throughout history. From the Ottoman Empire to the present day, it is seen that the people who were displaced within the mass movement of population move into Anatolian territory.

It is periodically related to the particular position that our country has, with the reasons changing. As a result of the conflicts in the neighboring countries in recent years, Iraqi and Syrian citizens who have migrated to our country have become one of the provinces of Ordu that they prefer to live in. According to the Ordu Provincial Directorate of National Education, on 23 January 2016, it is known that there are 549 refugees who are educated from

pre-school to 12th class schools in our province. The fact that the number of refugees is on the declining level suggests the necessity of working on this group.

Starting from the question of ‘how much prepared for the changing demographic structure of our school and our class as educators?’ the purpose of this research is to evaluate the educational service provided to the refugee students who are trained in secondary school according to social studies teacher opinions. In this research, it is aimed to evaluate the educational service offered to refugee students who are educated in secondary schools according to social studies teachers’ opinions. Criteria sampling method was used to select the study group in the research. The criterion was set out to provide refugee students with at least one educational year of education. In this context, the study group of the research consists of 10 social studies teachers who provide education to the refugees in state secondary school affiliated to the Ministry of National Education in the province of Ordu.

This research, which is conducted to examine the opinions of social studies teachers on refugee education, is a qualitative case study. The case study model, which is one of the qualitative research methods, was used in the research. A case study is defined as a method in which one or more events, the environment, the program, the social group, or other interrelated systems are examined in depth. In this research, an in-depth study is conducted on the education of refugees, a social group. In this context, the problem of research is determined as “what is the opinion of social studies teachers about the educational service offered to the refugees in our country?”

The interview method was used for the purpose of the research and in accordance with the research model. Interviews allow direct quotations of peoples experiences, ideas, feelings and information. The semi-structured interview technique was used to collect the research data. The most important convenience of the semi-structured interview technique to the researcher is to provide more systematic and comparable information because it is maintained

according to the questions in the pre-prepared interview. The research data were analyzed by descriptive analysis technique according to the nature of the qualitative research. According to research findings, the participants think that the content of social studies course was insufficient in terms of adapting refugees in our country, and for other local students to accept refugee students, the main reason for this was stated as language insufficiency, it was also found that the participants thought that it was important to include some topics in social studies curriculum as immigration, refugee rights and freedom, cultural elements that refugees bring in our society. According to the results of the research, it is suggested to organize the social studies curriculum and the course contents considering the refugee status; to take refugee education the in-service trainings so that the social studies teachers can teach such groups, and to provide the refugee students with environments where they can reflect their own cultural elements.